

Paweł Kaczmarczyk

DYNAMIKA I STAN RYNKU TELEFONII STACJONARNEJ W POLSCE

1. Cechy podstawowych struktur rynkowych

W literaturze istnieje wiele definicji rynku¹. Choć są zróżnicowane, to sprowadzają się w większości do uogólnienia, że „rynek to proces wymiany zachodzący między sprzedającymi a kupującymi”². Zatem podmiotami rynku mogą być dostawcy (sprzedający) jak również odbiorcy towarów i usług (kupujący), między którymi zachodzi proces wymiany produktów i usług na pieniądze. W roli podmiotów rynkowych mogą znaleźć się: gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa produkcji materialnej i usługowe, banki i inne instytucje finansowe oraz podatkowe, administracja państwowa i samorządowa oraz państwo.

W teorii ekonomii wyróżnia się kilka podstawowych struktur rynkowych³. W sposób poglądowy zostały przedstawione w tabeli 1.

W aspekcie przedmiotowym rynek można analizować jako dynamiczny układ powiązań pomiędzy trzema głównymi jego elementami: podażą, popytem i ceną. Wszystkie te elementy pozostają we wzajemnej zależności.

Struktury rynkowe wpływają na zachowania sprzedających i kupujących. W zależności od struktur rynkowych, a w konsekwencji zachowania innych firm, producenci ustalają rozmiary produkcji i ceny produktów materialnych i usług. Funkcjonowanie producentów w określonej strukturze rynkowej związane jest również z konkretnymi ograniczeniami technologicznymi, ekonomicznymi oraz rynkowymi. Wśród podstawowych struktur rynkowych wyróżnić można taką,

¹ Rynek jest przedmiotem szerokiego opisu m.in. w: L. Pałasz, Organizacja i analiza rynku, Instytut Gospodarki i Rynku, Szczecin 2006; H. Mruk, Analiza rynku, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003; W. Wrzosek, Funkcjonowanie rynku, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002,

² H. Mruk, Analiza rynku, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 11.

³ Modele rynku są obszernie opisane również w: D. R. Kamerschen, R.B. McKenzie, C. Nardinelli, Ekonomia, Wydawnictwo Bernardinum Pelpin, Gdańsk 1993, s. 559 – 634.

w której istnieje konkurencja doskonała i trzy struktury (konkurencja monopolistyczna, oligopol, czysty monopol) reprezentujące konkurencję niedoskonałą.

Tabela 1. Charakterystyka czterech rodzajów struktur rynku

	Liczba firm	Swoboda wejścia	Rodzaj produktu	Przykład
Doskonała konkurencja	wiele	bardzo łatwa	homogeniczny	pszenica, układy scalone, złoto
Czysty monopol	jedna	zablokowana	jeden produkt	przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, usługi pocztowe
Konkurencja monopolistyczna	wiele	względnie łatwa	zróżnicowanie produktu	długopisy, książki
Oligopol	kilka	trudna	albo standaryzowane albo zróżnicowane	stal, żarówki, przetwory zbożowe, samochody

Źródło: D.R. Kamerschen, R.B. McKenzie, C. Nardinelli, *Ekonomia*, Wydawnictwo Bernardinum Pelpin, Gdańsk 1993, s. 564.

Z rynkiem usług telekomunikacyjnych związane jest m.in. pojęcie monopolu naturalnego. Początkowo uważano, że infrastrukturalne sektory gospodarki, w tym również telekomunikacja mogą działać efektywnie jedynie w warunkach monopolu naturalnych. Monopol naturalny jest taką gałęzią gospodarki, w której długookresowe koszty przeciętne i krańcowe spadają wraz ze wzrostem produkcji, co prowadzi do zdominowania produkcji przez pojedynczą firmę. Przykładem monopolu naturalnego były przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, takie jak energetyka, sieć telefoniczna, wodociągi.

2. Przekształcenia polskich struktur rynku telekomunikacyjnego oraz identyfikacja stanu obecnego

W latach osiemdziesiątych w krajach Wspólnoty Europejskiej i na świecie usługi telekomunikacyjne świadczone były przez operatorów narodowych (będących zazwyczaj własnością państwa) na rynkach spełniających założenia monopolu naturalnego. Taka polityka była efektem przekonania o wysokich kosztach wejścia i kosztach stałych związanych ze świadczeniem usług, chociaż już na początku XX w. zaczęto udowadniać, że rynki telekomunikacyjne nie są naturalnymi monopolami. Przesłanki odchodzenia od monopolizacji, a w konsekwencji demonopolizacja i liberalizacja sektora telekomunikacyjnego

go były podyktowane nowoczesnymi rozwiązaniami technicznymi i technologicznymi. Pojawiły się możliwości oferowania usług połączeniowych z pominięciem dotychczasowej infrastruktury sieciowej, np. poprzez sieci GSM lub telewizję kablową. Proces wprowadzania konkurencji dla operatorów narodowych odbywał się pod ochroną właściwych organów regulacyjnych (regulatorów). Dogłębną demonopolizację sektora telekomunikacyjnego przeprowadzono najwcześniej w USA⁴.

Wdrożenie konkurencji w telekomunikacji pozwala lepiej realizować funkcje użyteczności publicznej usług telekomunikacyjnych. Funkcje te są lepiej pełnione w warunkach konkurencji niż w monopolu. Operatorzy telekomunikacyjni, którzy funkcjonują w warunkach konkurencyjnego rynku rywalizują o klienta poprzez obniżkę cen, powodując w ten sposób powszechną dostępność usług telekomunikacyjnych. Konkurencja wymusza również wprowadzanie coraz bardziej zaawansowanych rozwiązań technicznych, które podwyższają jakość oferowanych usług i poszerzają ich ofertę. W szerszym znaczeniu istnienie konkurencji w sektorze telekomunikacji jest podstawą rozwoju i wzrostu konkurencyjności całej gospodarki narodowej.

Na początku lat dziewięćdziesiątych polski rynek telekomunikacyjny miał strukturę monopolistyczną, tzn. Telekomunikacja Polska SA miała na rynku monopol. Jednakże wejście Polski do Unii Europejskiej wiązało się z koniecznością przeprowadzenia procesu demonopolizacji i liberalizacji rynku telekomunikacyjnego, a także powołania niezależnego regulatora tego rynku, którego zadaniem miała być kontrola wypełniania zobowiązań akcesyjnych (wdrożenie *acquis communautaire* w obszarze Telekomunikacja i technologie informacyjne)⁵.

W wyniku zmian prawnych następowały w poszczególnych segmentach usług telekomunikacyjnych przeobrażenia modeli rynkowych (tab. 2).

⁴ Proces demonopolizacji telekomunikacji w USA jest szczegółowo opisany w B. Borkowska, *Monopolizacja i demonopolizacja rynku telekomunikacji w USA*, (w:) B. Klimczak, A. Matysiak, (red.) *Mikroekonomia. Studia przypadków*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 107 – 117.

⁵ Kształtowanie konkurencyjności polskiego rynku telekomunikacyjnego zostało szeroko opisane w: H. Babis, *Istota rynku usług telekomunikacyjnych* (w:) H. Babis (red.), *Rynek usług telekomunikacyjnych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 46 – 59; A. Budziewicz-Guźlecka, *Przekształcenia polskiego rynku telekomunikacyjnego* (w:) H. Babis (red.), *Rynek usług telekomunikacyjnych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 102 – 141; W. Maziarz, *Ewolucja rynku usług telekomunikacyjnych w latach 1987 – 2007*, (w:) H. Babis, G. Wolska (red.), *Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007, s. 269 – 283; A. Budziewicz-Guźlecka, *Liberalizacja polskiego rynku telekomunikacyjnego jako efekt uregulowań prawnych*, (w:) H. Babis, G. Wolska (red.), *Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007, s. 303 – 313.

Tabela 2. Modele rynkowe w poszczególnych segmentach usług telekomunikacyjnych

Rok	Telefoniczne połączenia lokalne	Telefoniczne połączenia międzystrefowe, międzynarodowe i na komórkę	Telefonia ruchoma	Dostęp do internetu
1990	Monopol	Monopol	Monopol	Monopol
1995	Duopol	Monopol	Oligopol	Konkurencja monopolistyczna
2004	Konkurencja monopolistyczna	Konkurencja monopolistyczna	Oligopol	Konkurencja monopolistyczna
2010	Konkurencja monopolistyczna	Konkurencja monopolistyczna	Oligopol	Wysoki stopień konkurencji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: P. Szkudlarek, *Demonopolizacja rynku usług telekomunikacyjnych w Polsce*, (w:) Cz. Sułkowski (red.), *Rozwój i funkcjonowanie gospodarki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007, s. 158; B. Ciesielski, *Wpływ integracji z Unią Europejską na rozwój konkurencji w polskim sektorze usług telekomunikacyjnych*, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania POU*, Nr 3 (53), Wydawnictwo PRET SA, Warszawa 2011, s. 32 – 40.

Pierwszym aktem prawnym, który w pewnym stopniu zbliżył w tym zakresie funkcjonowanie polskiej telekomunikacji do unijnej, była ustawa z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności⁶. Na mocy tej ustawy dotychczasowe przedsiębiorstwo Poczta Polska, Telegraf i Telefon zostało podzielone na przedsiębiorstwo pocztowe i telekomunikacyjne. W związku z tym w grudniu 1991 r. powstała Telekomunikacja Polska SA jako spółka akcyjna Skarbu Państwa. Głównym celem tej ustawy było odejście od monopolu państwa w dziedzinie poczty, telekomunikacji, radiofonii i telewizji (demonopolizacja). Dopuszczono zatem na rynek telekomunikacyjny innych niezależnych operatorów. Przy czym zakres demonopolizacji nie był pełny, tzn. uniemożliwiono konkurencyjnym operatorom świadczenia usług międzynarodowych, a podmiotom zagranicznym oraz ze znacznym udziałem kapitału zagranicznego (powyżej 49%) również połączeń międzymiastowych. Państwowemu monopolistycznemu pozostawiono zatem wyłączność na najbardziej dochodowe usługi telekomunikacyjne.

Nowelizacja⁷ ustawy o łączności dn. 12 maja 1995 r. pogłębiła liberalizację polskiego rynku telekomunikacyjnego. Wprowadzono bardziej przejrzysty system udzielania uprawnień do prowadzenia działalności telekomunikacyjnej. Dotychczasowe zezwolenia zostały zastąpione płatnymi koncesjami na świadczenie usług telefonicznych i zezwoleniami na zakładanie i używanie sieci telekomunikacyjnej. Oczekiwa-

⁶ Dz. U. Nr 86, poz. 504 z późn. zm.

⁷ Dz. U. Nr 60, poz. 310

no, że w ten sposób wyłonieni zostaną operatorzy, którzy na obszarach, gdzie dotychczas nie działał żaden niezależny operator lokalny wybudują sieć telefoniczną i przyłączą do niej abonentów. W skutek nowelizacji ustawy Minister Łączności w latach 1995 – 2000 udzielił łącznie ponad 600 zezwoleń i koncesji na prowadzenie działalności telekomunikacyjnej dla operatorów, service providerów (ISP) dostępu do Internetu oraz innych operatorów. Rynek telekomunikacyjny w Polsce był jednak nadal zdominowany przez jedną firmę tj. Telekomunikacje Polską S.A. W segmencie połączeń lokalnych monopol został zastąpiony przez duopol, tzn. na terenie każdego z byłych województw (w tej samej strefie numeracyjnej) udzielano koncesji tylko jednemu alternatywnemu operatorowi. W segmencie połączeń międzymiastowych i międzynarodowych nadal istniał monopol. Natomiast wyraźnym sukcesem w tym czasie było utworzenie oligopolu w zakresie telefonii mobilnej⁸. Na rynku tym pojawiło się trzech operatorów (PTC sp. z o. o., PTK Centertel sp. z o. o., Polkomtel S.A.), z których każdy opanował prawie równe udziały w przychodach. Konkurencja monopolistyczna zaistniała również w segmencie usług dostępu do Internetu.

Prowadzony w latach dziewięćdziesiątych proces liberalizacji rynku telekomunikacyjnego nie jest w literaturze przedmiotu oceniany jako skuteczny, ponieważ m.in. postanowiono najpierw wprowadzić niezależnych operatorów na połączenia lokalne, a dopiero w drugiej kolejności miała być wprowadzona konkurencja na rynek połączeń długodystansowych: międzystrefowych i międzynarodowych.

Silnym bodźcem do dalszych działań legislacyjnych w Polsce była dyrektywa Unii Europejskiej 97/33/WE, która zakładała powołanie niezależnego organu regulacji telekomunikacji, ustalenie nowej polityki cenowej oraz uregulowanie obszaru usług powszechnych. W związku z tym ważnym aktem dalej liberalizującym działalność telekomunikacyjną w Polsce była ustawa z dnia 21 lipca 2000 r. – Prawo telekomunikacyjne⁹. Był to akt prawny, który powołał nowy organ regulacyjny – Urząd Regulacji Telekomunikacji (URT). Urząd ten otrzymał szerokie uprawnienia nadzorcze, kontrolne i władcze w stosunku do uczestników rynku (np. zasady ustalania cen usług telekomunikacyjnych, kształtowanie warunków współpracy pomiędzy operatorami). Na mocy tej ustawy odstąpiono od koncesjonowania działalności

⁸ Wśród opracowań poświęconych rozwojowi rynku telefonii mobilnej znajdują się: J. Bryła, *Konkurencja cenowa telefonii komórkowej na rynku polskim na tle rynku światowego*, (w:) J. Kubicka (red.), *Funkcjonowanie i rozwój korporacji wielonarodowych w wybranych sektorach usługowych i produkcyjnych*, cz.1, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2008, s. 131 – 170; M. Duszak, B. Bartoszewska, M. Olender-Skorek, *Obraz polskiego rynku telefonii mobilnej w świetle postępującej konkurencyjności rynku*, (w:) H. Babis, G. Wolska (red.), *Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007, s. 315 – 324;

⁹ Dz. U. Nr 73, poz. 853 z późn. zm.

telekomunikacyjnej. Uzyskanie zezwolenia konieczne było na eksploatację publicznej sieci telefonicznej stacjonarnej i ruchomej oraz sieci służących do rozpowszechniania i rozprowadzania programów radiofonicznych i telewizyjnych. Relatywnie do uprzednich koncesji, które niejednokrotnie stanowiły problem dla alternatywnych operatorów, obniżono opłaty za zezwolenia (najwyższym przedziale 5000 euro). Rozpoczęcie pozostałej działalności telekomunikacyjnej wymagało jedynie jej zgłoszenia do Prezesa URT.

Istotną zmianą zbliżającą prawo polskie do unijnego było zobowiązanie podmiotów o znaczącej pozycji rynkowej do dzierżawy swoich łączy każdemu zainteresowanemu podmiotowi. Ponadto cena dzierżawy zależała jedynie od realnego kosztu usługi dzierżawy, a dla standaryzacji i przejrzystości umów zobowiązano podmioty do przygotowania ramowej oferty zawierającej warunki zawarcia umowy dzierżawy.

Celem tej ustawy, było wspieranie równoprawnej i skutecznej konkurencji w zakresie świadczenia usług telekomunikacyjnych oraz zapewnienie użytkownikom maksymalnych korzyści w zakresie różnorodności, ceny i jakości usług telekomunikacyjnych. W komentowanej ustawie zaplanowano pełną liberalizację rynku usług międzymiastowych i lokalnych od początku 2002 r. oraz połączeń międzynarodowych od 2003 r. Określono zasady przenoszenia numerów klientów zmieniających dostawcę. Szerzej zdefiniowano również pakiet tzw. usług powszechnych, do których dostęp mają abonenci z całego kraju. Należą do nich m.in. usługi telefoniczne, transmisja faksów i dostęp do Internetu przez modem.

W krajach Unii Europejskiej w dniu 25 lipca 2003 r. weszły w życie przepisy zmieniające regulację rynku telekomunikacyjnego. Przyjęcie tych przepisów do polskiego prawa nastąpiło przez dwie nowelizacje prawa telekomunikacyjnego¹⁰, tj. ustawę z dnia 22 maja 2003 r. oraz 16 lipca 2004 r. Celem nowego prawa telekomunikacyjnego było zagwarantowanie powszechnej, tańszej i szybszej łączności telekomunikacyjnej. Zatem do ważniejszych zapisów pierwszej nowelizacji ustawy należało: sformułowanie uregulowań dotyczących kompatybilności elektromagnetycznej, wprowadzenie sprawniejszej regulacji oraz szerszej konsultacji regulatora w zakresie projektów rozwiązań mających istotny wpływ na rynek telekomunikacyjny (np. współkorzystania z infrastruktury telekomunikacyjnej, przenoszenia numerów czy ochrony konsumenta, w tym także przejrzystości taryf oraz warunków rozstrzygania sporów). Ustawa była kolejnym krokiem dostosowującym prawo polskie do unijnego.

Z kolei do najważniejszych rozwiązań ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacje należą: odejście od sztywnej regulacji rynku telekomunikacyjnego i przejście do regulacji uwzględniającej rzeczywi-

¹⁰ Dz. U. Nr 113, poz. 1070; Dz. U. 171, poz. 1800 z późn. zm.

ste warunki i potrzeby rynkowe (wprowadzanie mechanizmu regulacyjnego tam, gdzie prawo konkurencji jest niewystarczające) oraz wiele nowych możliwości i zadań dla regulatora (administracyjne nakładanie obowiązków, procedura regulacji *ex ante*, postępowanie konsultacyjne, konsolidacyjne i mediacyjne, analiza konkurencji na osiemnastu rynkach telekomunikacyjnych). Działania regulatora mają wzmacniać konkurencję w zakresie dostarczania sieci telekomunikacyjnych i wspierać rozwój rynku wewnętrznego w sektorze telekomunikacji i co za tym idzie zapewnić użytkownikom maksymalne korzyści w zakresie szerokiej oferty usług, ceny oraz jakości usług telekomunikacyjnych. Od 14 stycznia 2006 r. rolę regulatora pełni Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej (UKE). Urząd ten został powołany (w miejsce zlikwidowanego URT) na mocy ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji¹¹. Dzięki rozszerzeniu możliwości regulatora i jego wzmożonej aktywności od 2006 r. proces liberalizacji rynku stał się bardziej efektywny. W tym czasie TP SA jednak nadal utrzymywała znaczącą przewagę konkurencyjną¹². W wyniku zmian w otoczeniu prawnym, w 2004 r. zarówno na rynku połączeń lokalnych jak i rynku połączeń między-miastowych i międzynarodowych miała miejsce konkurencja monopolistyczna z dominującym udziałem TP SA. Segment telefonii ruchomej nadal miał charakter oligopolu. Natomiast usługi dodane oferowane były w ramach konkurencji monopolistycznej. Wprowadzenie zasad konkurencji w zakresie usług telefonii mobilnej i dostępu do Internetu było łatwiejsze pod względem technicznym i prawnym, ponieważ rynek dopiero się kształtował. Uwolnienie rynku usług w segmencie telefonii stacjonarnej było znacznie trudniejsze ze względu na problemy budowy potrzebnej i kosztownej infrastruktury.

Kolejne nowelizacje ustawy Prawo telekomunikacyjne¹³ (29 kwietnia 2010 r. oraz 15 kwietnia 2011 r.) doprowadziły do jej pełnej spójności z przepisami prawa unijnego. Jego podstawowymi założeniami są: stworzenie silnej konkurencji na rynku, dostarczenie podstaw do poprawy jakości i rozwoju nowoczesnych usług telekomunikacyjnych, zapewnienie mechanizmów warunkujących dalszy rozwój konkuren-

¹¹ Dz. U. Nr 267, poz. 2258 z późn. zm.

¹² Wśród publikacji wskazujących na dominującą w tym czasie pozycję TP SA znajdują się m.in.: *Informacja o wynikach kontroli realizowania przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej zadań w zakresie regulacji rynku usług telekomunikacyjnych*, NIK Departament Komunikacji i Systemów Transportowych, Warszawa 2008, s. 19 – 21; B. Bartoszevska, M. Duszak, M. Olender-Skorek, *Przewaga konkurencyjna firmy na przykładzie TP SA*, (w:) H. Babis, G. Wolska (red.), *Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007, s. 485 – 492; J. Kubasik, *Batalia o konkurencję w polskiej telekomunikacji*, (w:) H. Babis, G. Wolska (red.), *Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007, s. 285 – 301.

¹³ Dz. U. Nr 86, poz. 554 oraz Dz. U. Nr 102, poz. 587.

cji na rynku (stwarzając użytkownikom możliwość wyboru i dostępu do nowoczesnych usług teleinformatycznych), zagwarantowanie powszechnej dostępności usług telekomunikacyjnych (równoważenie taryf i kosztowa orientacja cen), zapewnienie środków regulujących i kontrolnych. Modele rynku w poszczególnych segmentach nie uległy większym przeobrażeniom, ale dostęp do Internetu był oferowany w ramach bardzo silnej konkurencji. Wskazują na to niskie wartości wskaźnika koncentracji Herfindahla-Hirschmana¹⁴. Spowodowane to było inwestycjami w nowe sieci (np. 3G, WiMax) lub efektywnym gospodarowaniem dostępnymi zasobami (np. szybki Internet bezprzewodowy CDMA w nieużywanym paśmie 450 MHz). Istnieją również badania wskazujące na operatorów telekomunikacyjnych wywierających hiperkonkurencyjną presję w podstawowych segmentach rynku¹⁵. W zakresie telefonii stacjonarnej nacisk taki wywierają operatorzy telefonii mobilnej, a także ISP. Konkurencyjność operatorów telefonii stacjonarnej została w tym segmencie określona jako znacząca, a operatorów TVK jako umiarkowana.

Silna pozycja TP SA, oprócz konsekwencji monopolistycznej przeszłości, wiąże się również ze skutecznym zarządzaniem reputacją na rynku usług telekomunikacyjnych¹⁶. Wieloletnie doświadczenie tej firmy i jej ogromny potencjał powodują, że jej działalność w zakresie kreowania wizerunku, tożsamości i reputacji jest bardziej efektywna od konkurencyjnych podmiotów.

¹⁴ B. Ciesielski, *Wpływ integracji z Unią Europejską na rozwój konkurencji w polskim sektorze usług telekomunikacyjnych*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania, Nr 3 (53), Wydawnictwo PRET SA, Warszawa 2011, s. 37 – 40.

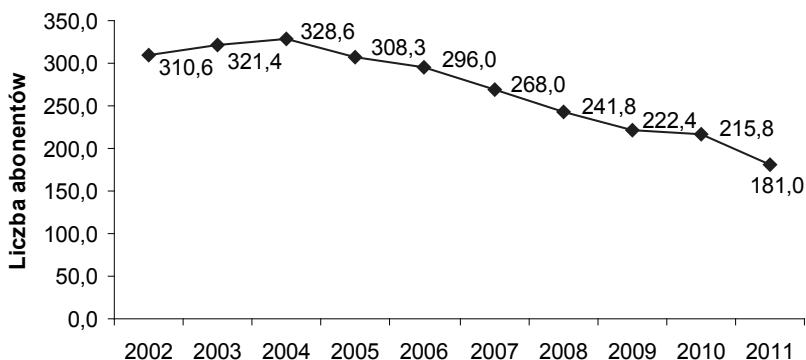
¹⁵ A. Małachowski, *Hiperkonkurencja operatorów telekomunikacyjnych w Polsce*, (w:) J. Goliński (red.), *Współczesne aspekty informacji*, tom 2, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010, s. 15 - 24

¹⁶ Szczegółowe badania empiryczne dotyczące porównania reputacji TP SA oraz Netii zawarto w: A. Kwiecień, *Zarządzanie reputacją przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010, s. 150 – 171.

3. Analiza dynamiki na rynku telefonii stacjonarnej

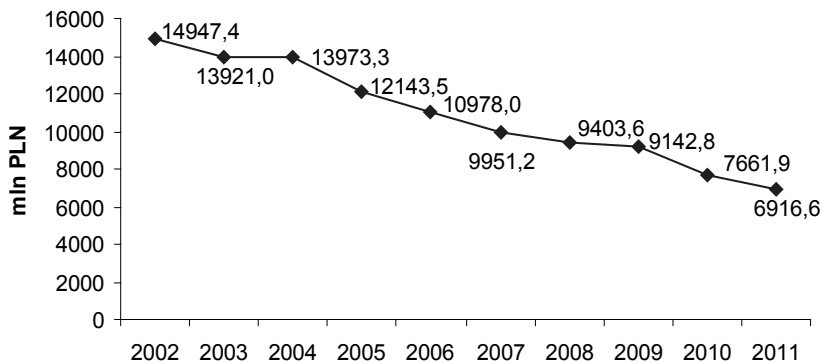
Trendem, który charakteryzuje od kilku lat telefonię stacjonarną jest spadek liczby abonentów oraz generowanych przez nich przychodów (rys. 1 oraz rys. 2).

Rysunek 1. Liczba łączy telefonii stacjonarnej na 1000 ludności w latach 2002 - 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników statystycznych, Łączność – wyniki działalności z roku 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, Główny Urząd Statystyczny, Departament Handlu i Usług, Warszawa.

Rysunek 2. Wartość rynku telefonii stacjonarnej w latach 2002 - 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników statystycznych, Łączność – wyniki działalności z roku 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, Główny Urząd Statystyczny, Departament Handlu i Usług, Warszawa.

Z powyższych wykresów wynika, że nasycenie rynku telefonii stacjonarnej nastąpiło w 2004 r. Na rynku tym zanotowano w tym czasie najwyższą liczbę łączy na 1000 mieszkańców. W każdym kolejnym roku wartość tego wskaźnika spadała w porównaniu z wartością

z roku poprzedniego. Taki trend można również obserwować w krajach UE, ale przeciętny dostęp do telefonii stacjonarnej jest wyższy niż w Polsce, np. w 2009 r. na 1000 osób przypadało średnio 430 łączy, a we Francji, Wielkiej Brytanii i Niemczech w każdym przypadku powyżej 500¹⁷. Zaobserwowane tendencje w Polsce miały przełożenie na wartość rynku telefonii stacjonarnej. Pomimo tego, że nasycenie telefonią stacjonarną miało miejsce dopiero w 2004 r., to znaczący spadek wielkości przychodów zauważono już w 2003 r. Powodem tego był wysoki już w tym roku rozwój rynku telefonii ruchomej, a oferowane na nim usługi głosowe stały się substytutem usług telefonii stacjonarnej. W 2004 r. przychody pozostały na prawie niezmiennym poziomie (niewielki wzrost), a kolejne lata przynosiły już systematycznie spadek wartości rynku. Zastąpienie stacjonarnych usług głosowych przez telefonię mobilną w latach 2005 - 2011 wiązało się również ze spadkiem liczby łączy.

Spadek popytu na telefonię stacjonarną zaobserwowany został w zakresie tradycyjnych sieci PSTN (POTS i ISDN). W latach 2007 - 2011 liczba ich klientów zmniejszyła się o prawie 33,5%. Jednocześnie systematycznie rosło zainteresowanie ofertą operatorów TVK i na łączach WLR. W większości krajów UE udział wykorzystywanych łączy był bardzo podobny do tego, który można było obserwować w Polsce, tzn. telefonia stacjonarna świadczona była przede wszystkim w oparciu o łącza POTS. Jedynie w Niemczech i Holandii, dominowały cyfrowe łącza ISDN.

Główne źródło przychodów operatorów w 2011 r. stanowiły opłaty abonamentowe oraz za połączenia telefoniczne. Od 2003 roku maleje udział przychodów z połączeń na rzecz wzrostu udziału przychodów z abonamentów i instalacji¹⁸. Malejące znaczenie usług głosowych w takiej strukturze przychodów wynikało przede wszystkim z powszechnie oferowanych planów taryfowych z pakietem minut przedpłaconych. Z opcji takiej korzysta większość konsumentów. Wysoki udział przychodów z abonamentu i instalacji podyktowany był również coraz większą konwergencją usług, dzięki której w ramach jednego abonamentu konsument otrzymywał dwie lub trzy bądź cztery usługi, na które (płacąc osobno) musiał wydać więcej.

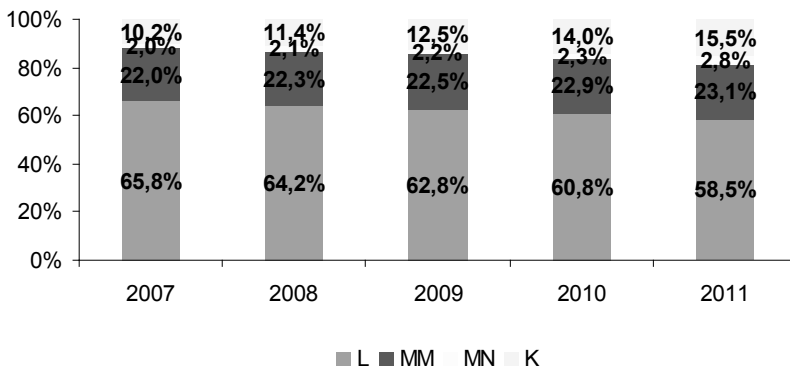
W wolumenie ruchu telekomunikacji stacjonarnej dominował udział połączeń lokalnych, jednak w ciągu kilku ostatnich lat można

¹⁷ Proces substytucji usług głosowych w Polsce i UE został szeroko opisany w Analiza substytucji usług głosowych w Polsce i pozostałych krajach Unii Europejskiej, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, grudzień 2011; Dane liczbowe pochodzą z Rocznika statystycznego, łączność – wyniki działalności w 2011 r., Główny Urząd Statystyczny, Departament Handlu i Usług, Warszawa.2012.

¹⁸ Tendencję taką można zaobserwować na podstawie analizy Raportów o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w latach 2004 – 2011, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa.

było tutaj zaobserwować tendencję spadkową, głównie na rzecz połączeń do sieci ruchomych (rys. 3). Niewielka, ale konsekwentna poprawa udziału w wielkości ruchu jest również widoczna w zakresie połączeń międzymiastowych i międzynarodowych. Jest to efektem zwiększającej się stopniowo konkurencji, spadku cen i w konsekwencji większej powszechności tych usług, a w przypadku połączeń do sieci ruchomych również dużego nasycenia rynku telefonii komórkowej.

Rysunek 3. Struktura wolumenu ruchu wg kategorii połączeń wychodzących w latach 2007 - 2011

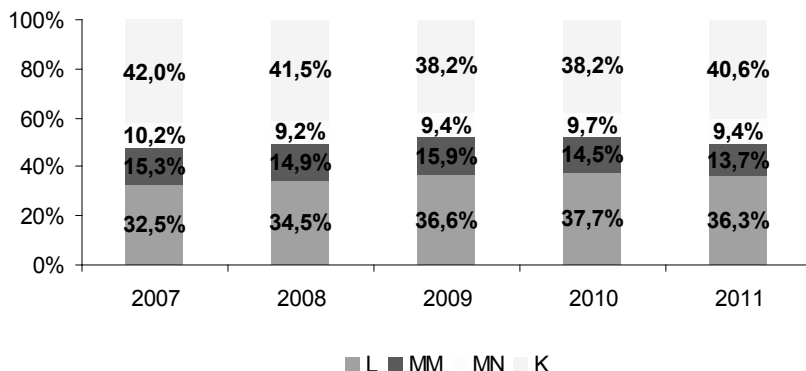
połączenia strefowe (lokalne - L), międzystrefowe (międzymiastowe - MM), międzynarodowe (MN), do sieci ruchomych (komórkowe - K).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2011 roku, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2012, s. 47.

We wszystkich krajach UE przeważającą pozycję w strukturze wolumenu ruchu w zakresie telefonii stacjonarnej w 2011 r. zajmowały połączenia krajowe. Cechą wyróżniającą strukturę tego ruchu w Polsce spośród innych państw Unii jest niewielki odsetek rozmów międzynarodowych (2,6%). Taki sam odsetek zanotowano w Bułgarii, a jedynie na Węgrzech wartość tego wskaźnika była niższa (2,2%).

W 2011 r. przeważający udział w strukturze przychodów z ruchu (tak jak w poprzednich latach) zajmowały połączenia do sieci ruchomej, podczas kiedy w strukturze wolumenu ruchu nie zajmowały one znaczącej pozycji (rys. 4). Znacznie większy udział w przychodach w porównaniu z udziałem w wolumenie ruchu można również zaobserwować w zakresie połączeń międzymiastowych. Jest to efekt wyższych cen połączeń do sieci ruchomych i międzymiastowych w porównaniu z cenami połączeń międzynarodowych, a zwłaszcza lokalnych.

Rysunek 4. Struktura przychodów wg kategorii połączeń wychodzących w latach 2007 - 2011

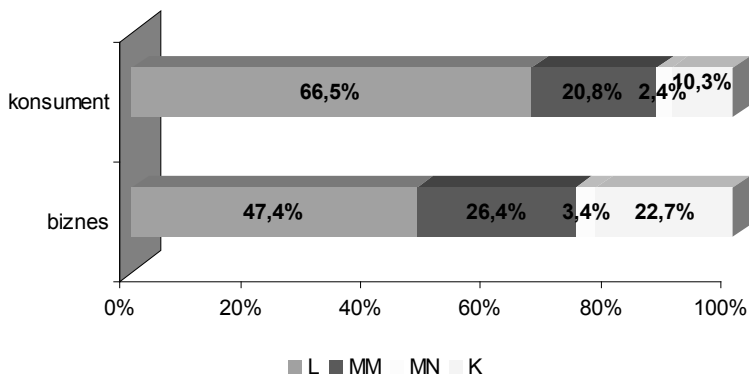
połączenia strefowe (lokalne - L), międzystrefowe (międzymiastowe – MM), międzynarodowe (MN), do sieci ruchomych (komórkowe – K).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2011 roku, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2012, s. 46.

Abonenci biznesowi korzystali z tradycyjnej linii telefonicznej znacznie aktywniej niż abonenci indywidualni. Średni czas połączenia dla klienta biznesowego wynosił 3830 minut, a dla klienta indywidualnego 1307 minut. Pomiedzy tymi dwoma rodzajami abonentów istnieją również różnice w strukturze wolumenu ruchu ze względu na kategorie połączeń (rys. 5). Chociaż w obu grupach najczęściej realizowane są połączenia lokalne, to klientów biznesowych charakteryzuje wyraźnie większy udział rozmów międzymiastowych, międzynarodowych i do sieci ruchomych. Dominująca w porównaniu z klientami indywidualnymi jest zwłaszcza przewaga udziału ruchu wychodzącego do sieci mobilnych (ponad dwukrotna).

We wszystkich krajach UE przeważającą pozycję w strukturze wolumenu ruchu w zakresie telefonii stacjonarnej zajmowały połączenia krajowe. Cechą wyróżniającą strukturę tego ruchu w Polsce spośród innych państw Unii jest niewielki odsetek rozmów międzynarodowych (2,6%). Taki sam odsetek zanotowano w Bułgarii, a jedynie na Węgrzech wartość tego wskaźnika była niższa (2,2%).

Rysunek 5. Struktura wolumenu ruchu wg kategorii połączeń wychodzących w grupach abonenckich w 2011 r.

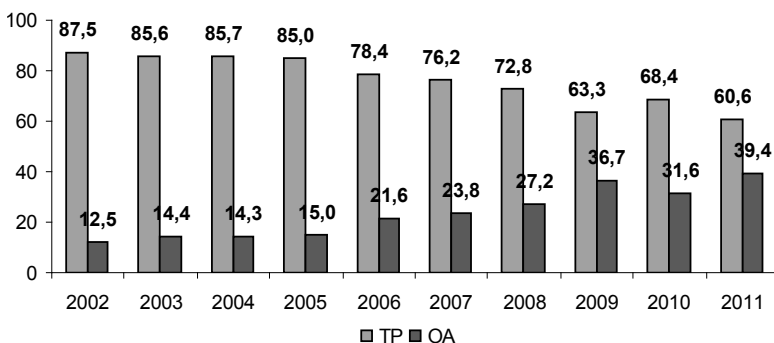

połączenia strefowe (lokalne - L), międzystrefowe (międzymiastowe - MM), międzynarodowe (MN), do sieci ruchomych (komórkowe - K).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2011 roku, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2012, s. 48.

Sukcesywnie spada udział operatora zasiedziałego w przychodach ogółem w segmencie telefonii stacjonarnej (rys. 6). Zauważalne odwrócenie tej tendencji miało miejsce w 2010 r. Był to rok, w którym wzrosła nieco liczba klientów TP SA (o 1 pp.). Zatem w tym okresie migracja abonentów do sieci ruchomych bardziej dotknęła operatorów alternatywnych (OA) niż TP SA. Natomiast rok 2011 przyniósł kontynuację spadkowego trendu udziałów TP SA w przychodach. Udział ten był niższy niż w 2009 r. o 2,7 pp.

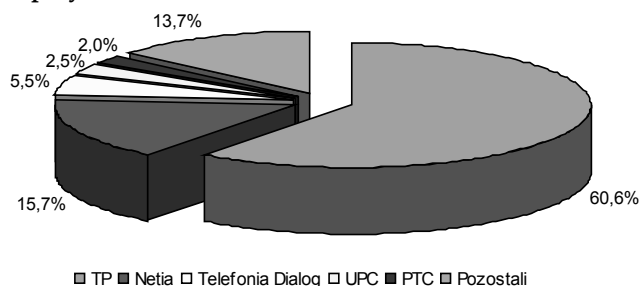
Rysunek 6. Udziały operatora zasiedziałego i operatorów alternatywnych w przychodach ogółem w latach 2002 - 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w latach 2004 - 2011, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa.

Operator zasiedziały w 2011 r. uzyskał udział w ogólnych przychodach telefonii stacjonarnej na poziomie 60,6 % i nadal zachował wielokrotną przewagę nad drugim podmiotem w rankingu udziałów – Netią (15,7%). W dalszej kolejności uplasowali się: Telefonia Dialog (5,5%), UPC (2,5%) oraz PTC (2,0%). Udziały operatorów w ogólnych przychodach telefonii stacjonarnej przedstawiono na rys. 7.

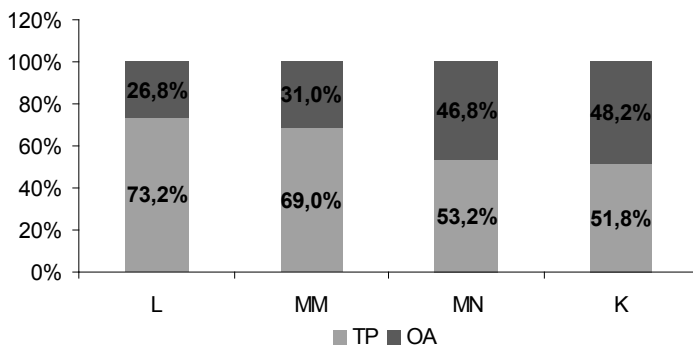
Rysunek 7. Udziały operatora zasiedziałego i operatorów alternatywnych w ogólnych przychodach w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2011 roku, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2012, s. 49.

Z kolei strukturę przychodów ze względu na kategorie połączeń, także z podziałem na Telekomunikację Polską S.A. i alternatywnych operatorów przedstawia rys. 8.

Rysunek 8. Struktura przychodów wg operatorów w poszczególnych kategoriach połączeń w 2011 roku

połączenia strefowe (lokalne - L), międzystrefowe (międzymiastowe – MM), międzynarodowe (MN), do sieci ruchomych (komórkowe – K).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2011 roku, UKE, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2012, s. 45.

Operator zasiedziały w 2011 roku uzyskiwał większość przychodów, jakie generował ruch na krajowym numerystacjonarne. Z taką okolicznością funkcjonowania telefonii stacjonarnej można było również spotkać się w latach poprzednich. Wpływy z pozostałych kategorii połączeń rozkładały się stosunkowo równomiernie, chociaż wskazują na to, że również w poszczególnych segmentach telefonii stacjonarnej istnieje dominacja TP SA (konkurencja monopolistyczna z przewagą byłego monopolisty).

Podsumowanie

W Polsce w wyniku implementacji prawa UE wprowadzono konkurencję we wszystkich segmentach rynku telekomunikacyjnego. Można również stwierdzić, że konkurencja pojawiła się również pomiędzy tymi segmentami, np. w zakresie oferowania usług głosowych przez telefonię mobilną i stacjonarną. Pogłębiająca się substytucja telefonii stacjonarnej ruchomą powoduje stały spadek zainteresowania konsumentów usługami głosowymi w stałej lokalizacji. Dotyczy to zwłaszcza tradycyjnych linii na łączach POTS i ISDN. Ich dotychczasowi użytkownicy również będą się decydować na migrację do sieci mobilnych lub zakup telefonu stacjonarnego pakietyzowanego, np. z dostępem do Internetu. Beneficjentami tych zmian będą oczywiście operatorzy sieci ruchomych, już teraz posiadający znaczącą bazę klientów telefonii w stałej lokalizacji oraz TVK. Malejące grono odbiorców ograniczy się zatem do osób przywiązanych do tradycyjnej linii oraz do korzystających z pakietu kilku usług danego operatora.

Bibliografia:

1. Babis H. (red.), Rynek usług telekomunikacyjnych, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
2. Babis H., Wolska G. (red.), Przeobrażenia na rynku łączności i kierunki jego rozwoju, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.
3. Ciesielski B., *Wpływ integracji z Unią Europejską na rozwój konkurencji w polskim sektorze usług telekomunikacyjnych*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania POU, Nr 3 (53), Wydawnictwo PRET SA, Warszawa 2011.
4. Goliński J. (red.), Współczesne aspekty informacji, tom 2, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.
5. Kamerschen D.R., McKenzie R.B., Nardinelli C., *Ekonomia*, Wydawnictwo Bernardinum Pelpin, Gdańsk 1993.
6. Klimczak B., A. Matysiak (red.), *Mikroekonomia. Studia przypadków*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006.
7. Kubicka J. (red.), *Funkcjonowanie i rozwój korporacji wielonarodowych w wybranych sektorach usługowych i produkcyjnych, cz.1*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2008.
8. Kwiecień A., *Zarządzanie reputacją przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Akade-

- mii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010.
9. Mruk H., Analiza rynku, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
 10. Pałasz L., Organizacja i analiza rynku, Instytut Gospodarki i Rynku, Szczecin 2006.
 11. Sułkowski Cz. (red.) Rozwój i funkcjonowanie gospodarki, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.
 12. Wrzosek W., Funkcjonowanie rynku, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002.
 13. Analiza substytucji usług głosowych w Polsce i pozostałych krajach Unii Europejskiej, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, grudzień 2011.
 14. Informacja o wynikach kontroli realizowania przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej zadań w zakresie regulacji rynku usług telekomunikacyjnych, NIK Departament Komunikacji i Systemów Transportowych, Warszawa 2008.
 15. Roczne raporty o stanie rynku telekomunikacyjnego z lat 2004 – 2011, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa.
 16. Roczniki statystyczne, Łączność – wyniki działalności z roku 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, Główny Urząd Statystyczny, Departament Handlu i Usług, Warszawa.
 17. Dz. U.: Nr 86, poz. 504 z późn. zm., Nr 60, poz. 310, Nr 73, poz. 853 z późn. zm., Nr 113, poz. 1070, Nr 171, poz. 1800 z późn. zm., Nr 267, poz. 2258 z późn. zm., Nr 86, poz. 554, Nr 102, poz. 587.

DYNAMICS AND CONDITION OF FIXED NETWORK TELEPHONY MARKET IN POLAND

Keywords: fixed network telephony (landline telephony), telecom operator, subscriber group, category of connexion.

Summary

The purpose of this article is to analyze the changes and the current state of the Polish market of fixed network telephony (landline telephony). The article has confirmed the thesis that a systematic decrease in demand has been observed on the Polish landline telephony market since 2005.

The theoretical part describes the transformation of the Polish telecommunication market based on its demonopolization and liberalization. For the purpose of conducting the quantitative research the annual statistical data relating to Poland was used; these data included: the quantity of fixed network telephone subscribers in total and the quantity of fixed telephone subscribers per 100 inhabitants, value of the fixed network telephony market, the number of lines/links according to technology, the structure of revenues and the structure of traffic volume according to the selected criteria. Some of the analyses were complemented with data originating from other European Union countries.